

OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA PEDAGOGIK KADRLARNI TAYYORLASHNING PSIXOLOGIK JIHATLARI

Sh.Kamolova, JDPU katta o'qituvchisi

A. Maxmudova, Pedagogika va psixologiya yo'nalishi 2-bosqich magistri

Annotatsiya. Ushbu maqolada oliy ta'lim muassasalarida pedagogik kadrlarni tayyorlash va pedagogik ta'limni barqaror rivojlantirishning mazmun mohiyati, konstruktiv va uzoq muddatli istiqbol tizimini ta'minlash masalalari kabi muammolarga qaratilgan.

Kalit so'zlar: pedagogik ta'lim, kasbga tayyorlash, ijtimoiy hamkorlik, tashqi va ichki o'zaro hamkorlik, ta'lim muhiti, ta'lim subektlari.

Pedagogika ta'lim sohasi ta'lim yo'nalishlari va mutaxassisliklarida kadrlar tayyorlash oliy ta'lim muassasalarining ko'p tarmoqli tizimi orqali amalga oshiriladi..

Maktabni yakunlagan abituriyentlarni tanlab olish, oliy ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini xorijiy tajribalar asosida takomillashtirish, ishga joylashish - joylashtirish, kasbga yo'naltirish bo'yicha tizimli ishlarni amalga oshirish ta'lim jarayoni sifatini oshiradi. Oliy ta'lim muassasalarining maqsadi tayyorlanayotgan pedagog kadrlarning kasbiy malaka talablari va ta'lim jarayoni subektlari hamda nazaraiya va amaliyot uyg'unligini ta'minlash orqali ta'lim bozorida raqobatbardosh kadrlar tayyorlashdan iboratekanligi hech kimga sir emas. Oliy ta'lim muassasalarining mehnat bozori subektlari va institutlari, davlat, viloyat va mahalliy hokimiyat organlari, jamoatchilik tashkilotlari bilan o'zaro integratsiya qilinishi alohida ahamiyat kasb etib, ushbu jarayonning barcha ishtirokchilarining manfaatlarini muvofiqlashtirishdan iborat. Demak, kasbga yo'naltirilgan pedagogik ta'lim sohasida ijtimoiy hamkorlik - bo'lajak ish beruvchilar (kadr iste'molchilari), oliy ta'lim muassasalari va boshqa tashkilotlar vakillari hamkorlarning mintaqada ta'limning barqaror rivojlanishi yo'lidagi say-harakatlarini birlashtirish maqsadida ilm-fan rivoji yo'lidagi o'zaro foydali manfaatlariga, konstruktiv va uzoq muddatga mo'ljallangan strategik rejalar

jamlanmasidir. O‘zbekiston respublikasi innovatsion rivojlanish vazirligi, maktabgacha ta’lim vazirligi, ta’lim tizimi xodimlari kasaba uyushmasi, rektorlar kengashi, pedagogika sohasida muvofiqlashtiruvchi kengash, ta’limning yo‘nalishlar va mutaxassisliklari bo‘yicha o‘quv-metodik kengash kabi samarali amal qilayotgan jamoatchilik kengashlari, milliy pedagogik assotsiatsiyasi va boshqalar; ta’lim tizimini boshqarish organlari va ta’lim tizimi xodimlari kasaba uyushmasining mintaqaviy qo‘mitalari, jamoatchilik uyushmalari va boshqalar; tuman, shahar darajasida – tuman (shahar) ta’lim bo‘limlari va tegishli kasaba Oliy pedagogik ta’lim har bir inson va umuman jamiyat taraqqiyoti uchun bag‘oyat bebaho ahamiyatga ega. Boshqa omillar bilan birgalikda ta’lim ijtimoiy o‘zgarishlar uchun kuchli katalizator vazifasini bajaradi. Bu o‘z navbatida oliy pedagogik ta’limning hududlarda ijtimoiy hamkorlik munosabatlarini rivojlantirishdagi rolini tushunish muhim ahamiyat kasb etadi. Aynan shu sababdan, oliy ta’lim muassasalari ma’muriyati siyosatini belgilaydigan asosiy tushuncha ehtimoliy ish beruvchilar, oliy ta’lim muassasalari, hukumat va boshqa tashkilotlarning organlarning o‘zaro foydali, konstruktiv va uzoq muddatga mo‘ljallangan, ushbu ijtimoiy hamkorlarning oliy pedagogik ta’lim sohasidagi umumiy manfaatlari va ehtiyojlariga, barqaror rivojlanish yo‘lidagi say-harakatlarni birlashtirish maqsadida resurslarning to‘plashga, zarur meyoriy-huquqiy bazasiga ega birgalikda rivojlantirilgan qoidalar va kelishuvlarga rioya qilishga asoslangan o‘zaro faoliyati tizimi asosida quriladigan dunyoqarashning, mafkuraning o‘ziga xos turi deb talqin qilinadigan «ijtimoiy hamkorlik» bo‘lishi zarur. Bo‘lajak pedagoglarni ijtimoiy hamkorlik asosida kasbga samarali tayyorlash oliy ta’lim muassasalarining rolini mintaqaning rivojlanish ishlarida oshirishni va uning turli-tuman ijtimoiy subektlar bilan oliy pedagogik ta’limning rivojlanish an‘analarini hisobga olgan holda har tomonlama o‘zaro faoliyatini taqozo etadi. Pedagogik kadrlarni ijtimoiy hamkorlik doirasida kasbga tayyorlashni tashqi va ichki o‘zaro munosabatlar nuqtayi nazaridan o‘rganish mumkin. Hukumat organlari bilan ishlashda universitet ikki tomonlama foydali hamkorlik strategiyasini tanladi. So‘nggi yillarda universitet va universitet majmuasi

strukturalari shahar va viloyat ma'muriyati bilan kasbiy pedagogik ta'limni rivojlantirish, ta'lim va tarbiyani rivojlantirish dasturlarini ishlab chiqishga bag'ishlangan bir qator qo'shma ilmiy-uslubiy seminarlar o'tkazdi. Ta'lim mazmuni biri ikkinchisining mantiqiy davomi bo'lgan o'quv reja va dasturlarga asoslangan bo'lib, uning asosida «Pedagogik ta'lim» yo'nalishi bo'yicha uzluksiz kasbiy ta'lim rejasi ishlab chiqilgan. Bundan tashqari, asosiy o'quv dasturining mintaqaviy komponenti strukturasi va mazmunini ishlab chiqish, yoxud boshqa ishlarni ham ushbu ta'lim muassasasi amalga oshiradi. Jamoatchilik tashkilotlari va kengashlari universitetning mintaqadagi nufuzini kengaytirish va viloyat aholisi uchun qulay ta'lim muhitini shakllantirishga ko'maklashadi. Bir necha yildan buyon fizika-matematika fakultetida kompyuter savodxonligi kurslari va yoshi katta pedagog xodimlar o'rtasida kompyuter savodxonligi bo'yicha tanlovlar o'tkazib kelinmoqda. Ijtimoiy hamkorlik asosida kasbiy tayyorlash, kasbiy ta'limni amalga oshirish universitetning ichki ta'lim makonida ham amalga oshirilmoqda. Buning uchun quyidagi o'zaro hamkorlik shakllari qo'llanilmoqda: kasbga tayyorlashning mazmunini tezkor isloh qilish imkonini beruvchi malaka talablarini hisobga olgan holda akademik fanlar mazmunini birgalikda loyihalash, kafedralar muhokamalarida, turli muammolarga bag'ishlangan qo'shma seminarlarda, ilmiyamaliy va metodik anjumanlarda innovatsion texnologiyalarni joriy qilish imkonini beruvchi muntazam muhokamalar o'tkazish; litsey va pedagogik sinflar o'quvchilari hamda talabalar uchun o'quv kurslari mazmunini optimal o'zlashtirish imkonini beruvchi qo'shma o'quv va o'quv-metodik qo'llanmalarni nashr qilish; (o'quvchilar va talabalar uchun) umumiy o'quv va ishlab chiqarish amaliyotlarini, tijorat o'yinlari, muammoli seminarlar, ijodiy faollikni, tadqiqotchilik xislatlarini rivojlantirish, kasbiy faoliyatga yaqinlashtirilgan faoliyatda olingan bilimlarni mustahkamlash va mashq qilish; universitet o'qituvchilari o'tkazadigan, talabalarning raqobatbardosh kasbiy bilim, ko'nikma va malakalarni olishga bo'lgan qiziqishini oshiradigan oraliq reyting nazorati. Ijtimoiy hamkorlik asosida ichki o'zaro faoliyatni amalga oshirishning obektlari talabalar hisoblanadi. Universitetning yagona struktura sifatida qaraladigan tarkibiga kiruvchi

o‘qituvchilari va bo‘limlari (fakultetlar, tarbiyaviy ishlar boshqarmasi, pedagogik litsey, psixologik xizmat, bitiruvchilarni kasbga yo‘naltirish va ishga joylashtirishga ko‘maklashish markazi, pedagogika, psixologiya kafedralari, boshqa ixtisoslashgan kafedralar) ta’lim faoliyatining ichki o‘zaro faoliyatni amalga oshiruvchi subektlari hisoblanadi. Pedagogika sohasidagi ta’lim yo‘nalishlari va ixtisosliklarida kasbiy tayyorgarlik talabalarni amaliy tayyorlash asosida rivojlantiriladi, tarbiya qilinadi. Amaliyotning har bir turi muayyan fanlarga asoslangan bo‘lib, kasbiy kompetensiyalarni shakllantirish va mustahkamlashni nazarda tutadi. Nazariy va amaliy tayyorlash jihatdan bitiruvchilarni pedagogning malaka talablarini bajarishga, ularga javob berishga maksimal darajada yaqinlashtirishi lozim. Ijtimoiy hamkorliklik asosida bo‘lajak o‘qituvchilarni kasbiy ta’limning- kasbga tayyorlashning ajratib ko‘rsatilgan tashqi va ichki jihatlari quyidagi bloklarni o‘z ichiga oladi: tashkiliy (pedagogik kasbiy ta’lim va ijtimoiy hamkorlikning dunyoqarash asoslarini, mafkurasini belgilaydigan asosiy, fundamental g‘oyalarini va ustuvor qadriyatlar majmuini aks ettiradi), strukturaviy (pedagoglarni kasbiy tayyorlashga jalb qilingan turli subektlar hamkorligining ichki va tashqi strukturasi) va mazmuni (o‘qitish shakllari, metodlari, vositalari). Xulosa qilib shuni aytishim mumkinki, oliy ta’lim muassasalarida pedagoglarni tayyorlash jarayonida ta’lim subektlarining ichki va tashqi hamkorlikdagi o‘zaro faoliyatlarini amalga oshirish, bo‘lajak pedagoglarni ijtimoiy hamkorlik asosida kasbga tayyorlashdan iboratdir. Bayon qilingan, tavsiflangan tashqi va ichki jihatlarni ta’minlash texnologik asos sifatida qaraladi. Shunday qilib, pedagoglarni ijtimoiy hamkorlik asosida tayyorlash ijtimoiy buyurtmani amalga oshirishning sharti, ya’ni ta’lim sohasining bo‘lajak professionalining bilimlar, malakalar va ko‘nikmalari majmuining yuqori sifatini ta’minlashga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 25-yanvardagi PQ4963-son “Xalq ta’limi sohasidagi ilmiy-tadqiqot faoliyatini qo‘llab-quvvatlash hamda uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini joriy qilish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi

qarori. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil, 31-dekabrda 832-son “Umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida «Zamonaviy maktab» talablari asosida loyihalarni ishlab chiqish, kelishish hamda qurilish-montaj ishlarini nazorat qilish tartibi to‘g‘risidagi nizomni tasdiqlash haqida”gi qarori.

3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 11-martdagi 141-son “Ijod maktablari va ixtisoslashtirilgan maktablar faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Qarori.

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 27-fevraldagi PQ-4623- sonli “Pedagogik ta’lim sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” Qarori.

5. Shirin Kamolova, [РАСШИРЕНИЕ И РАЗВИТИЕ НАУЧНОЕ МИРОВОЗЗРЕНИЕ СТУДЕНТОВ](#), Журнал Педагогики и психологии в современном образовании: № 1 (2020): [Journal of Pedagogy and psychology in modern education](#)

6. Shirin Kamolova, [САМОВОСПИТАНИЕ – ОСНОВА ФОРМИРОВАНИЯ ГАРМОНИЧНО – РАЗВИТОГО ПОКОЛЕНИЯ](#), Журнал Педагогики и психологии в современном образовании: № 1 (2020): [Journal of Pedagogy and psychology in modern education](#)

7. Shirin Kamolova, [ПРЕЕМСТВЕННОСТЬ ФОРМИРОВАНИЯ МИРОВОЗЗРЕНИЯ СТУДЕНТОВ НА ОСНОВЕ ОБЩЕЧЕЛОВЕЧЕСКИХ СЕННОСТЕЙ](#), Журнал Педагогики и психологии в современном образовании: № 1 (2021): [Zamonaviy ta'limda pedagogika va psixologiya fanlari](#)

8. Shirin Kamolova, [THE ROLE OF UNIVERSAL AND SCIENTIFIC VALUES IN THE SPIRITUAL DEVELOPMENT OF FUTURE TEACHERS](#), Журнал Педагогики и психологии в современном образовании: № 2 (2021): [Журнал педагогики и психологии в современном образовании](#)

9. Shirin Kamolova, [ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ МЕТОДОВ В ОБРАЗОВАНИИ ЯВЛЯЕТСЯ ТРЕБОВАНИЕМ СЕГОДНЯШНЕГО ДНЯ](#), Журнал Педагогики и психологии в современном образовании: № 2 (2021): [Журнал педагогики и психологии в современном образовании](#)

10. Kamolova, S. U., Shakarbaeva, S. A., Yuldashev, S. A., & Ochilov, C. Q. (2020). The Essence Of The Content Of Enriching The Scientific Outlook Of Future Teachers. *Essence*, 29(8), 3593-3598.
11. Kamolova, Shirin Usarovna, & O'Skanov, Mirsaid (2022). BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARINING KOMMUNIKATIV QOBILİYATLARINI SHAKLLANTIRISH JIHATLARI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2 (2), 676-681.
12. Kamolova, Shirin Usarovna, & Axmedova, Fotima Xurramovna (2022). SOG'LOM SHAXS HAYOTIDA PSIXOLOGIK XIZMATNING O'RNI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2 (2), 630-636.
13. Nuriddinova, K. S., & Meliyeva, P. N. (2022). Characteristics of Environmental Education Issues in Avesto. *International Journal of Discoveries and Innovations in Applied Sciences*, 2(2), 69–72. Retrieved from <https://openaccessjournals.eu/index.php/ijdias/article/view/1053>